

Watertoren

De naam van dit gebouw zegt al dat dit gebouw alles met water te maken heeft. Deze nog jonge toren, aan het begin van de Warnsveldseweg, heeft een drinkwaterreservoir binnen zijn muren.

Watertorens zijn bijzondere gebouwen die je in vele steden in Nederland vaak direct kunt herkennen. Ze dienen om de druk op het waterleidingnet constant te houden. Om die reden zit er hoog boven in zo'n toren een drinkwaterreservoir. Bij normaal drinkwatergebruik kan de waterleidingmaatschappij zonder gebruik te maken van de watertoren de waterdruk op peil houden. Dit doen ze dan met pompen. Maar in bijzondere gevallen, bijvoorbeeld na een belangrijke voetbalwedstrijd op televisie, wanneer iedereen opeens naar de wc moet. Er wordt dan plotseling veel spoelwater gevraagd en zo kan er ineens een tekort aan water ontstaan. In dat geval treedt het reservoir van de toren in werking. Nadat de druk weer op het normale peil is gekomen wordt het tekort aan water in het reservoir weer aangevuld en is de toren weer paraat voor een nieuwe voetbalwedstrijd.

- ▶ Hoogte: 46,2 meter
- ▶ Bouwjaar: 1927
- ▶ Architect: Hendrik Sangster
- ▶ Vorm: 8-kantig
- ▶ Reservoir: 600 m³

Sinds 1889 was de watertoren in de Drogenapstoren ondergebracht. Toen deze te klein werd voor de grotere vraag naar water had de stad behoefte aan een nieuwe watertoren. Deze nieuwe toren bestaat uit een skelet van gewapend beton, waartussen metselwerk is aangebracht. In het gebouw bevinden zich 3 verdiepingen; helemaal bovenin bevindt zich het waterreservoir. Sinds 1981 wordt de toren nog maar zelden gebruikt vanwege technische verbeteringen in het drinkwatersysteem. Het drinkwaterreservoir bevindt zich echter nog steeds in het gebouw. Men besloot in 1984 de toren deels een nieuwe bestemming te geven en bouwde in de onderste verdieping acht woonéenheden. Daarmee is deze watertoren tevens een woontoren geworden.

In detail: Art deco

De toren is gebouwd in de Art deco-stijl. Deze stijl was in feite een mengelmoes van verschillende stijl- en kunststromingen uit de eerste decennia van de 20e eeuw. De stijl legde sterk de nadruk op het laten zien van nieuwe constructies en bouwmethoden. Dat is hier goed te zien door de gebruikte combinatie van beton en metselwerk. Dat werd dan weer verfraaid met speelse en vaak ook overdadige details, zoals je terug ziet bij de waterspuwers halverwege de hoogte van de toren, die overtollig water uit het reservoir moesten afvoeren. Verder zie je strakke betonnen versieringen en grote en kleine vensters die allen de hoogtewerking van de toren moeten benadrukken. Deze strakke verticale lijnen vormden een contrast met de bouwstijl die daarvoor in de mode was, waarbij vloeiende lijnen gebruikt werden. Het opvallende is dat pas na 1970 de art deco deze naam kreeg. Voor die tijd gaf men diverse namen aan die stijl, zoals bijvoorbeeld 'de Amsterdamse school'. De toren is ontworpen door Hendrik Sangster, die verscheidene watertorens in die stijl in ons land heeft voortgebracht, onder andere de watertoren in Aalsmeer. Die toren lijkt ook erg op die van Zutphen.

Verhaal: de toren op springen

De toren heeft flinke schade geleden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hoe dat gebeurde weten we uit het verslag van een ooggetuige: "In de vroege zaterdagmorgen zien wij de toekomst hoopvol in. Het zal nu wel gauw afgelopen zijn. De Duitsers hebben zich over de Berkel terug getrokken. De Canadezen kunnen ieder ogenblik hier zijn.

Maar daar komen opnieuw Duitse soldaten uit de Laarstraat.

'Ze laten weer de brug springen,' roept iemand.

Maar een ander heeft ontdekt, dat de soldaten een rubberboot dragen. Ze steken over ... 'Allemachtig, ze gaan de watertoren in ...'

'Moet die nou ook nog de lucht in? Waar is dat nou voor nodig?'

'Louter vernielzucht, meneer.'

We zien de soldaten met hun rubberbootje teruggaan over de Berkel. Even later klinkt de zoveelste explosie in deze dagen. Een wolk van rook en stof maakt de watertoren voor ons onzichtbaar. Maar als die is opgetrokken, blijkt dat de toren er nog staat. Wel zijn grote, verticale repen uit de muur weggeslagen. Even later varen de heren opnieuw met hun rubberboot over de Berkel, maar de tweede aanslag op de watertoren lukt evenmin. Zouden ze het nu opgeven? Het ziet er wel naar uit. Maar nee. Later in de morgen komen de Duitsers opnieuw met een vracht munitie over de Berkel. Na de derde explosie lijkt het mij, dat ik de toren zie wankelen. Is het gezichtsbedrog? De toren blijft staan. Bravo! Maar ik kan een vloek niet terughouden. Want weer blijken grote stukken uit het prachtige bouwwerk, een der meest karakteristieke monumenten van Zutphen, weg geslagen te zijn. En in de buurt kan men voor de zoveelste maal met planken en karton de vensteropeningen en andere gaten dicht maken."

d. Leg uit hoe deze stalactieten en stalagmieten hier ontstaan zijn.

4a. Zoek op wat art deco betekent.

b. Hoe zie je aan de toren dat hij in de stijl art deco gebouwd is?

c. De stijl zette zich af tegen de bouwstijl daarvoor, die vooral met golvende lijnen en plantaardige motieven werkte. Hoe heette deze stijl?

5. In welk jaar van de Tweede Wereldoorlog speelde het ooggetuigeverslag bij 'verhaal' zich af?

6. Na de oorlog werd de schade aan de toren snel hersteld, wat was hier de reden voor?

Watertoren

Vragenblad bovenbouw

Naam: Klas:

1. Je hebt gelezen dat er na een voetbalwedstrijd veel water in één keer nodig is.
Bedenk nog een situatie waarbij direct veel water nodig is.

2. Begin vorige eeuw werd voor het eerst gewapend beton gebruikt in Nederland.
 - a. Zoek op wat het verschil is met 'gewoon' beton en beschrijf dit in maximaal twee zinnen.

 - b. Leg uit waarom de architect juist bij dit gebouw voor gewapend beton gekozen heeft.

- 3a. Hoe heet in het algemeen een bouwstijl die een mengvorm is van verschillende bouwstijlen?

- b. Zoek op wat art deco betekent.

- c. De stijl zette zich af tegen de bouwstijl daarvoor, die vooral met golvende lijnen en plantaardige motieven werkte. Hoe heette deze stijl?
- d. In de tekst las je dat de bouwstijl 'art deco' eerst niet zo heette. Hoe komt het dat een bouwstijl pas na lange tijd zijn naam kreeg?
- 4a. Zal een architect die de hoogte van een gebouw wil benadrukken de vensters hoog en smal maken of juist laag en breed? Leg je antwoord uit.
- b. Welke vensters horen volgens jou oorspronkelijk niet thuis in de toren?
5. In welk jaar van de Tweede Wereldoorlog speelde het ooggetuigeverslag bij 'verhaal' zich af?
6. Na de oorlog werd de schade aan de toren snel hersteld, wat was hier de reden voor?